

OSLOMET

VELFERDSFORSKNINGSINSTITUTTET NOVA

Helt ærlig. Effekter.

EVY JØSOK OG IDA TOLGENSBAKK

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

Helt ærlig. Effekter.

EVY JØSOK OG IDA TOLGENSBAKK

Velferdsforskningsinstituttet NOVA
NOVA Notat 2/2022

Velferdsforskningsinstituttet NOVA er et institutt på Senter for velferds- og arbeidslivsforskning på OsloMet – storbyuniversitetet.

Instituttet har som formål å drive forskning og utviklingsarbeid som kan bidra til økt kunnskap om sosiale forhold og endringsprosesser. Instituttet skal fokusere på problemstillinger om livsløp, levekår og livskvalitet, samt velferdssamfunnets tiltak og tjenester.

© Velferdsforskningsinstituttet NOVA

OsloMet – storbyuniversitetet 2022

ISBN (elektronisk utgave) 978-82-7894-800-2

ISSN 1893-9503 (online)

Desktop: Frida Tømmerdal

Henvendelser vedrørende publikasjoner kan rettes til:

NOVA, OsloMet
Stensberggata 26 • Postboks 4, St. Olavs plass, 0130 Oslo
Telefon: 67 23 50 00
Nettadresse: www.oslomet.no

Forord

Dette notatet er et forslag til effektevaluering av prosjektet Helt Ærlig!, gjort av forskere ved OsloMet, Ida Tolgensbakk (Velferdsforskningsinstituttet NOVA) og Evy Jøsok (Institutt for grunnskole- og faglærerutdanning), på oppdrag av Redd Barna. Arbeidet har vært støttet av vår deltakelse i og erfaringer fra det pågående prosjektet DEMOCIT (Democracy, Equality, Learning and Mobilisation for Future Citizens).

Takk til våre oppdragsgivere for samarbeidet, og til deltakerne i prosjektet som har delt erfaringene sine med oss! Eventuelle feil og mangler er selvfølgelig forfatterens egne.

Evy Jøsok
Ida Tolgensbakk
Oslo, februar 2022

Innhold

Oppsummering	5
1. Oppdrag og metode	6
2. Oppfølgingsundersøkelse	8
Skolehverdagen	8
Lokalpolitikken	9
Konklusjoner	10
3. Metoder for evaluering	12
4. Anbefalinger for egevaluering	13
Litteratur	15

Oppsummering

Helt Ærlig-prosjektet har vært godt likt av alle involverte, og oppleves som en suksess av de som har vært med lokalt i de til nå to rundene prosjektet har vært gjennomført. Både skolesiden og lokalpolitikksiden gir tilbakemelding om at de har lært mye. Det skal Redd Barna ha ros av, og ta med seg i det videre arbeidet. Av læringspunkter bør man merke seg at også dette prosjektet har hatt vanskeligheter med å engasjere alle elevgrupper, og at metanivået – hvordan man kan påvirke i praksis – har lett for å forsvinne bak det konkrete temaet som tas opp. I dette notatet anbefaler vi en enkel metode for framtidig egenevaluering, der det legges vekt på om deltakerne har klart å dra nytte av prosjektarbeidet i videre undervisning og politisk arbeid. Vi slutter oss til oppfordringen som kom fra scenen på avslutningsarrangementet i 2021:

Selv om dette prosjektet er over, må dere ikke slutte å heve stemmen deres!

1. Oppdrag og metode

Oppdraget for dette prosjektet har vært å utvikle et rammeverk med indikatorer for evaluering av Redd Barnas prosjekt Helt Ærlig. Oppdragsgiver har ønsket forslag til en arbeidsmetode som kan benyttes for egevaluering når Helt Ærlig videreføres og eventuelt oppskaleres. Forskerne ved OsloMet har tatt utgangspunkt i følgende:

- Hva elevene har fått ut av prosjektet i ettertid, inkludert forståelse av begreper, demokratiet og de politiske prosessene, og hvordan man kan engasjere seg og påvirke.
- Hvorvidt og hvordan lærere har brukt deltakelsen i prosjektet i videre/annen undervisning.
- Hvorvidt og hvordan politikerne har arbeidet med tiltakene elevene presenterte.
- Hva de voksne i prosjektet (politikere, lærere, andre) har tatt med seg fra prosjektet.

Den første versjonen av Helt Ærlig-prosjektet ble gjennomført i 2020, og evaluert av oss (Jøsok og Tolgensbakk 2021). Den andre runden med prosjektet ble utført ved samme bydel og skole i år. De virkelig langsiktige effektene av arbeidet Redd Barna har gjennomført i samarbeid med deltakerne er ikke mulig å måle så kort tid etter, men vi har gjennomført oppfølgingsintervjuer med noen av de samme deltakerne som i forrige runde, samt to nye informanter. Vårt fokus har vært mulige måter å følge opp prosjektet ved en eventuell videreføring. I dette notatet ønsker vi å både diskutere det vi ser som de viktigste tingene deltakerne har fått med seg, presentere konvensjonelle måter å evaluere liknende prosjekter på, og komme med våre anbefalinger for den videre utviklingen av prosjektet.

De overordnede målene for Helt Ærlig-prosjektet er å:

- Bidra til gode levekår og mestring for barn og unge som bor i områder med levekårsutfordringer, gjennom at de får økt innflytelse og mulighet til å skape endring i sitt nærmiljø.
- Styrke skolens rolle som pådriver for meningsfull medvirkning og demokratisk deltakelse, og styrke ungdoms tro på og kunnskap om demokratiske prosesser gjennom reel medvirkning og politisk påvirkning.
- Øke lokalpolitikeres kunnskap om hverdagen til de unge i sin bydel.

Flere faktorer har bidratt til at demokratiundervisningen i skolen har fått større fokus de seinere årene. Ikke minst traff Helt Ærlig-prosjektet godt med tanke på innføringen av Demokrati og Medborgerskap som et eget, tverrfaglig tema i den norske læreplanen. I læreplanen står det at dette temaet skal «gi elevene kunnskap om demokratiets forutsetninger, verdier og spilleregler, og gjøre dem i stand til å delta i demokratiske prosesser».

Det er mange årsaker til at demokratiundervisning regnes som viktig. Alle mennesker, også barn og unge, har rett til å bli inkludert i beslutningsprosesser som angår dem selv.

For samfunnet som helhet vil også beslutninger bli bedre og kunne gjennomføres mer effektivt om man finner måter å kanalisere innspill fra dem som selv kjenner skoen trykke (Ghosh 2015). I et større perspektiv er også demokratiet grunnleggende avhengig av borgernes aktive deltakelse. Vi ønsker altså at unge skal vokse opp til å bli aktive medborgere, som ikke bare stemmer ved valg, men også på andre måter er med på samfunnets beslutninger. For å oppnå dette målet er vi avhengige av å både gi ungdom de kunnskapene de trenger for å forstå samfunnet de lever i og de politiske prosessene, gi dem de ferdighetene de trenger for å kunne delta, og ikke minst gi dem politisk mestringstro: «det å ha tillit til at en kan mestre å argumentere, presentere eller organisere aktiviteter rundt politikk og samfunnsspørsmål» (Ødegård og Svagård 2018). Som vi skrev i evalueringen av den første runden av prosjektet, er prosjekter som Helt Ærlig! i utgangspunktet ideelt plassert for nettopp å styrke unges politiske mestringstro, og øke sjansen for at de blir aktive deltakere i samfunnets politiske prosesser i framtida.

I dette notatet vil i det følgende a) diskutere funn fra oppfølgingsundersøkelsene, b) presentere noen vanlige måter å evaluere liknende prosjekter på, og c) komme med våre anbefalinger for den videre utviklingen av prosjektet.

Vi har gjennomført til sammen seks intervjuer med deltakere i prosjektet (tre lokale politikere, en lærer, en elev og en representant for bydelens ungdomsråd), i tillegg til at vi har fulgt Redd Barnas prosjektteams arbeid i oppstart og ved avslutningsarrangementet. Prosjektet er tilrådd av Norsk Senter for forskningsdata (NSD).

2. Oppfølgingsundersøkelse

I oppfølgingsrunden vi gjorde, var de fleste vi snakka med deltakere fra høsten 2020, og de la derfor vekt på hva som hadde skjedd med arbeidet fra den gang. I tillegg hadde flere nå deltatt for andre gang, og én hadde bare vært med høsten 2021. Argumentene og refleksjonene vi diskuterer i det følgende må derfor sies å gjelde prosjektet som helhet, med begge runder tatt med i betraktning.

Skolehverdagen

I samtaler med tidligere deltakere i prosjektet har vi spurt hva de føler at de sitter igjen med nå ett år etter prosjektets første runde. Alle deltakere er enige om at prosjektet har vært en positiv opplevelse, at det har vært «gøy», «lærerikt» eller «viktig», men det er ganske ulikt hva vi kanskje kan kalle skolesiden og politikersiden mener de har lært og har med seg i etterkant.

For lærere og elever ser det ut til at det er selve tematikken som ble valgt i prosjektet i 2020 – rasisme – er det de sitter igjen med. Slik prosjektet var lagt opp, ble de involverte tvunget til å gå i dybden. Det ble rom for dybdelæring, noe de lærte mye av:

Her har elevene fått en dybdelæring, som de tar med seg inn i andre temaer. For eksempel hadde vi en sentralgitt norsk tentamen, som handlet om innenforskap og utenforskap, da så vi tydelig at elevene hadde gode kunnskaper om rasisme, og at mange brukte denne aktivt. (Lærer)

På dette punktet kan vi altså si at Helt Ærlig har hatt en tydelig – til og med målbar – effekt på elevenes kunnskaper om et sentralt tema.

I den enkle effektevalueringen vår var vi opptatt av om prosjektet har skapt synergieffekter inn i øvrig undervisning og læring for skolen. Vi tenkte da i første omgang på metanivået, og undervisningen om politikk og demokrati. På dette punktet var læreren mer tvilende:

...jeg synes som sagt det var vanskelig å bruke dette inn mot politikk og medborgerskapsopplæringen, men nå når vi startet med tema 22.juli, så opplevde jeg at dette hang fint sammen. Kanskje jeg ikke eksplisitt refererte tilbake til prosjektet, men så lå rasismekunnskapen der i bunn. (Lærer)

Elevintervjuet viser samme tendens: eleven husket godt fjorårets prosjekt, og kunne ganske detaljert gjengi hva de hadde jobbet med. Det som hang mest igjen var likevel selve temaet rasisme. Metanivået – medborgerskap og lokalpolitikk – er mindre tydelig. For eksempel er eleven usikker på forskjellen på de ulike voksne involvert (Redd Barnas representanter og lokalpolitikere som møtte elevene). Til gjengjeld forteller eleven levende om hvordan hen har kunnet bruke kunnskapen om rasisme inn i andre fag og sammenhenger seinere – i tekstskriving og i livet på skolen:

Det viktigste er at man må godta alle uavhengig av kulturell bakgrunn. Jeg går på en svært flerkulturell skole, og vi har lært og tolererer hverandre

gjennom å sette fokus på antirasisme. Det viktigste jeg har lært er at vi må være gode med hverandre. (Elev)

Det virker som det har vært ganske liten effekt hva gjelder forståelse av politiske strukturer på lokalnivå. Læreren forklarer dette med at politiske prosesser er langsomme, og at ungdommene helst vil ha mer umiddelbare endringer, og lurer på om mer hyppige møter og frister i prosjektet hadde hjulpet. Eleven på sin side svarer slik når vi spør om politikerne har satt ideene fra Helt Ærlig ut i livet:

Nei, det har jeg egentlig ikke tenkt så mye på. Det er kanskje litt rart at vi jobbet så mye med dette, og vi kom med ideer, men vi har ikke fått noen tilbakemelding på hva som ble gjort. Men for meg var ikke dette det viktigste.

Når vi spør om hun dermed føler at politikerne ikke er så interessert i å høre ungdommens stemme, svarer likevel eleven at nei, det føler hun ikke:

...for det er summen av alle små ting som virkelig teller når man skal jobbe mot rasisme. Det at man er åpen og tolerant overfor hverandre, gir et smil og er et godt medmenneske. (Elev)

Lokalpolitikken

I kontrast til skolesiden av prosjektet virker det som at lokalpolitikkerne mener prosjektet har hatt større virkning. Politikerne er samstemte i at de har lært mye av å ha deltatt i Helt Ærlig, både om skolen, ungdommene og Redd Barna. De har hatt glede av å møte ungdommene, og er opptatt av at det er givende å møte en befolkningsgruppe som de ellers kan ha vanskelig for å få i tale, eller i det hele tatt å få møte. En av politikerne omtaler prosjektet som en «ungdomstenketank», og alle roser prosjektet for å make å skape flere arenaer der folk snakker sammen på tvers av skillelinjer. En sier det på denne måten:

Det viktigste er ikke at niendeklassingene blir eksperter, men at de forstår at det nytter å engasjere seg, og at de forstår hvordan man kan få kontakt. (Lokalpolitiker)

Vi mener også at det var et positivt grep at det lokale ungdomsrådet ble involvert i denne runden av prosjektet. Ungdomsrådet selv melder at de har fått flere henvendelser fra unge som ønsker å engasjere seg:

Målet må være å få ungdommene til å være engasjerte. Jeg synes det var kjempeinspirerende å være med på. Det trengs endringer, og ungdommene trenger å vite at vi kan bli hørt (Ungdomsrådsrepresentant)

Lokalpolitikkerne er, som forrige gang vi snakka med dem, opptatt av at lokalpolitikkenes logikk ikke er lett å forene med skolens logikk (Jøsok og Tolgensbakk 2021:13). Forslag som stilles til utvalg og komiteer må gjennom visse skritt for å kunne vedtas. Det tar tid. Budsjettene lokalpolitikere rår over kan virke store, men er i realiteten låst til faste poster. Kreative initiativ kan ikke uten videre vedtas, samme hvor gode lokalbefolkning og lokalpolitikere synes de er.

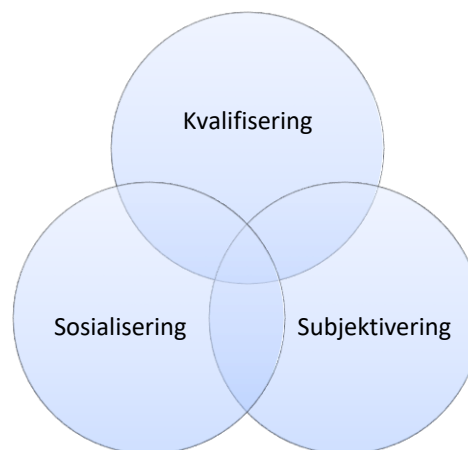
Men at prosjektet har påvirket oss, det er helt sikkert! Det at vi lures til å snakke med ungdom, det kan aldri være feil. (Lokalpolitiker)

Uansett er det helt tydelig at politikerne ønsker å fortsette samarbeidet med prosjektet og kontakten med ungdommene. De setter pris på muligheten til å møte de som kjenner problemene fra innsiden, og de setter pris på at ungdommer i lokalmiljøet nå vet hvem de er. En av politikerne forteller at hen i høstens budsjettprosess har foreslått øremerka midler til arbeid med Helt Ærlig, en annen melder at det arbeides med en egen pott satt av til arbeid med årets Helt Ærlig-tema, barnefattigdom. Prosjektet har altså hatt faktiske ringvirkninger inn i det lokale politiske arbeidet, selv om det ikke er så synlig for ungdommene og lærerne selv.

Konklusjoner

For å oppsummere oppfølgingsundersøkelsen vår, har Helt Ærlig hatt effekt på mellomlang sikt i den forstand at skolesiden bruker lærdommen fra prosjektet i undervisning, og at deltakelsen i prosjektet er noe som huskes. Likevel er det på temaet rasisme, mer enn metaperspektivet med lokalpolitikk som huskes best. For å bøte på denne mulige svakheten ved første runde med prosjektet foreslår vi å være oppmerksom på at aktivitetene i prosjektet (også) må legge vekt på det institusjonelle perspektivet – hva som skjer i møte med politikere, og hva det er politikere kan gjøre når de får innspill fra lokalbefolkningen. Man trenger altså i større grad metadiskusjoner. Det kan også hjelpe lærerne å bruke caset som prosjektet er inn i annen undervisning. Ikke minst kan det være nyttig med et gjenbesøk til elevgruppa i etterkant for å snakke om hva som har skjedd med elevenes innspill, for å vise fram hva som har skjedd i lokalpolitikken. På politikersiden har prosjektet helt tydelig satt spor, også i budsjettarbeidet. Det er viktig å få formidlet til elevene. Det kan være ett skritt på veien mot deres politiske mestringstro. Ett av innspillene fra skolen var også at prosjektperioden kunne hatt flere avbrekk, korte frister og møter, i den hensikt å legge til rette for en metakognitiv klasseromssamtale. Samtalen bør da nettopp ha fokus på politisk mestringstro.

God utdanning, læring og danning skapes i samspillet mellom kvalifisering, sosialisering og subjektivering – der det siste er et begrep som viser til å gjøre eleven til subjekt i motsetning til et objekt for læring (Biesta 2010; Sandahl 2015). Så må man regne med at det vil være ulik effekt fra elev til elev. Med noe oppfølging en tid etter, og i tilfelle prosjektet gjennomføres over tid på samme sted, vil effekten av prosjektet sannsynligvis øke.

Helt Ærlig og liknende prosjekter vil alltid være uforutsigbare i hvordan de påvirker deltakerne. Siden det er deltakerne selv som skal arbeide fram tema og ideer, vil det også være uforutsigbart både hvor mye selve tema fenger, og hvor mye elevenes ideer kan spilles inn i politiske prosesser. Målet bør alltid være å øke ungdommenes forståelse for demokratisk påvirkning, Metodene må derfor stille mot å skape sammenhengsforståelse mellom deres erfaringsverden og andre temaer. Som en av

deltakerne vi snakka med formulerte det: «målet må være å få fram overfor de unge at de ikke er isolert».

Oppsummert vil vi anbefale at prosjektet for framtida søker å finne fram til måter der ungdommene kan få beskjed i etterkant om hva som har blitt gjort med forslagene deres, og konkrete eksempler på hvordan lokalpolitikere har tatt innspillene med seg. Samtidig anbefaler vi at man utarbeider et ressurshefte eller liknende til lærerne, men forslag til hvordan prosjektet kan tas med inn i annen undervisning. Det vil øke sannsynligheten for at prosjektet fører til politisk mestringstro på lang sikt.

3. Metoder for evaluering

En evaluering er vurdering av hvorvidt tiltak, prosjekter eller virkemidler er med på å bidra positivt til det man har satt seg som mål. Hensikten med en evaluering er å bidra til læring inn i organisasjonen. Den skal gi økt kunnskap om hva som virker, hva som ikke virker – og hvordan tiltaket eventuelt har hatt de virkningene det har. Man samler systematisk informasjon om aktiviteter, prosesser og resultater for å kunne redusere usikkerheter, øke effektiviteten av tiltak og gjøre beslutninger om endringer (Patton 2008). Evalueringemetodene som velges må passe behovene for hvert enkelt prosjekt, det vil si ressursene som er tilgjengelige, tidslinjen og målgruppene (e.g. CTSA 2011; Garbarino & Holland 2009).

Helt Ærlig-prosjektets uttalte mål er tredelt – man ønsker virkning inn i tre sfærer. Barn og unge som er deltakere i prosjektet skal oppleve økt mestring og trivsel i sitt lokalmiljø, skolen skal styrkes i sin evne til å støtte de unge i slik mestring, og lokale politikere skal få økt kjennskap til de unge og deres hverdag. Det er barn og unge som er i fokus, men utviklingen deres skal støttes gjennom kontakt med viktige vokseninstitusjoner i nærmiljøet. En evaluering må dermed ha med seg alle tre dimensjonene.

Żerkowska-Balas og Wenzel følgeevaluerte det polske prosjektet Młodzi Głosują + [Ungdom Stemmer +], som baserte seg på bevisstgjøring, aktivisering og diskusjoner. De utviklet en oversikt over ønska resultater fra prosjektet, delt i tre hoveddeler: 1) Civil competences eller borgerkompetanse (der de inkluderer kunnskap om politisk deltakelse, politisk mestringstro og tillitt til demokratiske institusjoner; 2) Kognitiv kompetanse hvori opptatt analytiske evner og faktasjekking; 3) Mellommenneskelig kompetanse, som blant annet inkluderer kommunikasjonsferdigheter og evne til å delta i grupparbeid (Żerkowska-Balas og Wenzel 2020:63). Dette er ferdigheter og kunnskaper som til en viss grad kan måles og telles – noe Żerkowska-Balas og Wenzel også gjorde. Vi vil likevel anbefale å heller bruke mindre ressurskrevende, kvalitative metoder.

Helt Ærlig er et småskala prosjekt, som i sin nåværende form ikke når flere enn unge på ett trinn på én skole, og de voksne som involveres i prosjektet gjennom sine roller som lærere, ledere, og politikere. Prosjektet er også bare inne i sin andre runde, der årets prosjekt var det første som kunne gjennomføres fysisk og nesten uhindret av koronapandemiens restriksjoner. Det kan derfor ikke være snakk om å gjennomføre en evaluering som bruker komparative eller kvantitative metoder. Det kan også være for tidlig å gjøre seg opp noen kvalifisert mening om langsiktige effekter.

4. Anbefalinger for egnevaluering

For Redd Barnas videre arbeid med Helt Ærlig, vil vi basert på oppfølgingsundersøkelsen anbefale en enkel evaluering omkring et halvt år etter avsluttet prosjekt. Vi tar utgangspunkt i evaluering av liknende prosjekter og utdanningsprogrammer (Sandahl 2015, Zimmermann 2018), særlig Żerkowska-Balas og Wenzels ganske likearta prosjekt, men anbefaler en nedskalering til et nivå som passer Helt Ærligs dimensjoner.

Vi anbefaler oppfølging av hvert «kull» med elever, lærere og politikere, ideelt sett et halvt år etter avsluttet runde med prosjektet. En slik halvårs-oppfølging bør inkludere et par lærere og elever fra skolen som har gjennomført prosjektet, i tillegg til et par utvalgte personer fra lokalpolitikken som har vært involvert (enten det gjelder administrativt ansatte, valgte representanter eller representanter fra ungdområd eller liknende aktuelle individer fra lokalmiljøet). Det vil samtidig gi mulighet for kreative innspill fra deltakerne om mulige forbedringer av prosjektet. Vi foreslår en fokusgruppesamtale med alle involverte samlet, en klasseromssamtale med elevene organisert av lærerne, eller en enkel spørreundersøkelse med mulighet for å gi utfyllende svar som gode metoder for å gjennomføre en slik kombinert bevissthetssamtale og effektevaluering.

Vi foreslår følgende indikatorer som utgangspunkt for samtalen eller spørreundersøkelsen: 1) synergieffekter, 2) kunnskaper og 3) politisk mestringstro:

Gode spørsmål overfor elevene kan være:

- Hva lærte Helt Ærlig oss om barn og ungdoms muligheter til å påvirke? Om vi tenker på de temaene vi har jobbet med i norsk, samfunnsfag (etc.) det siste halve året, hvilke sammenhenger kan vi trekke til prosjektet som vi jobbet med i høst? Om dere skulle få velge i dag, helt fritt, hvilke sak ville dere ha ønsket å være med å diskutere og påvirke? hvorfor? Hvordan kan dere gå frem?

Gode spørsmål overfor lokalpolitikkerne og andre aktører i lokalmiljøet kan være:

- Har dere inntrykk av at bydelen har fått noe ut av prosjektet i ettertid? Har dere politikere brukt deltakelsen i prosjektet i videre? Har du personlig tatt med deg noe

fra prosjektet? Hva tenker du bør være målet med slike prosjekter? Hva slags resultater kan man håpe på?

Litteratur

- Banks, S., Herrington, T., & Carter, K. (2017). Pathways to Co-Impact: Action Research and Community Organising. *Educational Action Research*, 25(4), 541–559.
- Biesta, G. (2010). What is education for? *Good education in an age of measurement: ethics, politics, democracy* (s. 11–27). Boulder, C: Paradigm Publishers.
- CTSA (2011). *Principles of Community Engagement*. NIH Publication No. 11–7782.
- Garbarino S, Holland J. (2009). Quantitative and qualitative methods in impact evaluation and measuring results. Social Development Direct.
- Ghosh, S. (2015). Learning from community: Agenda for citizenship education. *Education, citizenship and social justice* 10(1), 21–36.
- Huang, L., Ødegård, G., Hegna, K., Svagård, V., Helleland, T., & Seland, I. (2017). Unge medborgere. Demokratiforståelse, kunnskap og engasjement blant 9.-klassinger i Norge. ICCS 2016. Oslo: NOVA-HiOA.
- Jøsok, Evy; Tolgensbakk, Ida (2021). Helt Ærlig! Evaluering av Redd Barnas prosjekt. ISBN: 978-82-7894-774-6. 31 s.
- Patton, MQ (2008) *Qualitative evaluation and research methods*. Newbury Park (CA): Sage; 2002.
- Sandahl, J. (2015) *Medborgarbildning i gymnasiet: ämneskunnande och medborgarbildning i gymnasieskolans samhälls- och historieundervisning*. PhD. Stockholms Universitet.
- Schugurensky, D. (2001) Transformative learning and transformative politics: The pedagogical dimension of participatory democracy. O'Sullivan, E. A. Morrell & M. A. O'Connor (red.) *Expanding the boundaries of transformative learning: Essays on theory and praxis*. New York: Palgrave, 59-76.
- Utdanningsdirektoratet (2020) Fagfornyelsen. <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/fagfornyelsen/> . Lest Desember 2021.
- Ødegård, G. og Svagård, V. (2018). Hva motiverer elever til å bli aktive medborgere? *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 18:1, 28-56.
- Żerkowska-Balas, M; Wenzel, M. (2020). Education through democracy – Civic activation of the youth. Self-reflection on program evaluation methodology. *Journal of Social Science Education*. Vol. 19, No. 2, 66-74.
- Zimmerman MA, Eisman AB, Reischl TM, et al. (2018) Youth Empowerment Solutions: Evaluation of an After-School Program to Engage Middle School Students in Community Change. *Health Education & Behavior*, 45(1), 20-31.